

תלבוט הנפכה סימן תרעה תרעה תרפ

ביתו (ג) (זען לעיל סימן רסג סעיף ג.) ינאם יש לו לשל שבת (ד) ואין לו לגר תנפה ולגן לקדוש היום. (ה) יקנה לגר תנפה (ו) משום פרסומי נפא: הגה והוא הדין גר תנפה (ז) קודם לגן תכדלה. (ח) זען לעיל סימן רצו סעיף ה:

ב שם פניא ונדר פשטה

תרעט ובו סעיף אחר:

א *בערב-שבת [מ] מדליקין (א) גר תנפה תחלה (ב) ואחר-כך גר שבת: הגה ומברך עליהם כמו בחל. אר"על-פי שמדליקין (ב) בעוד היום (ג) גדול (ח"ה סימן קכ"ט):

א טור ב"ש כ"ה (* וכתב שם כ"ח ה"א אפ"ר בענין אחר חשיבה הכשר מצוה (כ"ח)

תרפ שלא להניח הגרות סמוך לפתח בליל שבת, ובו ב' סעיפים:

א (א) *בליל שבת צריך לתן (ב) שום דבר לחץ (ג) בין הגרות לפתח, בשביל הרוח שלא

א טור וסבא"ר בס"ק ר"ז

באר היטב

קודם, וכ"כ הע"ט, אכל הש"י פתח דפת קודם, ע"ש. וכתב הט"א: ואפשר דבזמן הזה שמדליקין בפנים יקנה ביתו, ואעפ"כ לא יבטח בחשך, ואעפ"י שאסור לאכל לאורה מ"מ כיון דא"א בענין אחר הרי כלשעת הסנה דמניחו על שלחנו אעפ"י שעי"ב משתמש בו, הי"ז פן-תוא, וה"ה בחל מי שאין לו אלא גר אחד, ע"ש: (א) יקנה לג"ה. הינו גר אחד והמותר לזון קדוש, מ"א: (ב) ואח"כ. וכתב הבלבש דמי שהדליק בדיעבד של שבת תחלה ולא קבל שבת במחשבתו, שכתוב להדליק אח"כ, ע"ש. וט"ז חולק עליו וק"מ דאינו יכול להדליק הואיל לדין שיש מנהג פשוט שהאשה הפולקת גר שבת מקבלת שבת עליה ואסורה במלאכה, רק אמרים בני"כית צדין מפרים. ע"כ איש שמדליק גר שבת במחשבתו כ"ש סימן רסג סי' א"כ לכ"ע לא תדליק אח"כ אלא יפן לאסור קברי-ביתו להדליקם, ע"ש. ובי"ל דכאשה הפולקת פ"ן ששפנהג ששקבלת שבת במחשבתו כ"ש סימן רסג סי' א"כ לכ"ע לא תדליק שוב של תנפה אלא תאמר לאסור להדליק, מ"א, ע"ש: (ג) גדול, וזקא אחר פל"המנהג, ב"ח:

שערי תשובה

[*] מדליקין כו'. זען פ"ב-תקכ"ב סימן טו פ"ט"ו שש"ס להניח לא"י בשבת שיכפה הגרות תנפה בלילה וזמור ויטולקו בל"ד, שאין גבול לעשות כן דין שהיא מלאכה גמורה דאורייתא, ואי משום פרסומי נפא הרי מנהג הקצות כעברה, וגם לא יצונו בשום מקום מנהג זה שהיו צריכים להיות חולקים ע"כ, ובפ"ק משום פרסומי נפא, ע"ש. זען פ"ב"ו שכתב בשם מר"ש אבותב בתשו' כח"י: יש להור להתפלל מנחה בע"ש של תנפה ואח"כ להדליק ביתו, כי תפלת מנחה גר סמיר של בין הערבים ג"ח ובר ל"ס תעשה בנחת המ"נהג הפולקת אחר סמיר של בין הערבים, צ"ר כאן לשונו:

משנה ברורה

שוב של תנפה, אלא תאמר (ג) לאסור (ד) להדליק, והוא יברך א"ש קדשנו במצותיו וזענו להדליק בשבילה, (ג) אכל ברפח 'שעשה נסים, וכן 'שהחנינו' ביום ראשון, יכולה בעצמה לברך: (ב) בעוד היום גדול. וזקא (ד) אחר פל"המנהג, (ה) שהוא שעה ורביע ק"מ הלילה, כמו שכתוב בריש סימן תרעב. ויברך פתחנו בשם האחרונים דצריך לתן פה ש"מן עד שידלק חצי שעה אחר צאת הפוכבים, וכן במדליק גרות. ואם אין לו פל"ה ק"ח ש"מן ונרות גדולות, יראה (ו) על-גל-פנים אחת מה"ה שתהיה חולקת השעור תה"ה; (ז) וכתבו (ח) האחרונים, דנכון לכתחלה שיתפלל מנחה תחלה (ט) ואחר-כך ידליקו:

לעיל בסימן תרעא סעיף ה (ס) דמניחה על שלחנו; (ו) אכל רב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן המנחה לזמננו: (ג) זען לעיל סימן רסג סעיף ג. דמבאר שם האם אין ירו משגת לגר-שבת וקדוש היום, בס"פ גר-שבת קודם; (ד) ואין לו לגר תנפה ולגן וכו'. ומיירי דנ"ש לו פת, דאי אין לו פת, (ו) קניח הפת היתה אפלו לגר של שבת, וכל-שכן גר-תנפה וקדוש היום. זען לעיל בסימן רסג סעיף-קטן ט במשנה ברורה ובאור הלכה שם: (ה) יקנה לגר תנפה. הינו (ס) גר אחד, והמותר לזון קדוש: (ו) משום פרסומי נפא. וקדוש היום הלא יכול לקדש פתח, ובלאו הכי קדוש על תנן הוא רק מדברננו, דמן התורה יוצא פני"כית דברים בעלמא: (ז) ק"מ לזין תכדלה, משום האי טעמא: (ח) זען לעיל וכו'. אין נזכר שם יותר מקאן, ונראה דצריך לומר 'קדלעיל בסימן וכו':

א (א) *בליל שבת וכו'. והוא הדין (ב) בחל צריך לזהר בזה שלא להצמיד הגרות גר המקום ששולט שם הרוח, אלא (ג) דבשבת צריך שמינה יתנה בזה: (ב) שום דבר לחץ וכו'. הינו (ד) במקום שמדליקין הגרות נגד פתח הבית מבפנים ונגם במקום שמדליקין בפתח אחר הדלת יש לזהר בזה, ויברך לעיל בסימן רעו סעיף א"א, אכל במקום שמדליקין בבית-החצר ויש בית לפני בית-החצר, אין לחש לכבוי, דאפלו יכפה פתחיתו אין זה פסיק בישא, אם לא שפסח בית-החצר מכתן כנגד פתח הבית הפתוח לחצר או לרשות-הנכבים, דאז יתהר לנעל פתח הבית ק"מ שישפח פתח בית-החצר [כ"ח]: (ג) בין הגרות

א (א) גר תנפה תחלה. פ"י לצאת דעת הש"א-אמרים וסבירא להו דאי ידליק של שבת תחלה, קבלה לשבת ואח"כ עלה מלאכה. אכל רב פוסקים חולקים על זה וסבירא להו דלא תליא קבלת שבת בהדלקת הגר, (ב) ועל-פ"ן אם הדליק של שבת ולא קבל שבת במחשבתו יכול להדליק אחר-כך. (ג) וכל זה באיש המדליק, אכל אשה הפולקת, פ"ן שהמנהג ששפתמא מקבלת שבת בהדלקתה, אם-פ"ן לא תדליק

שער הציון

(ה) ואף דשם איתא דצריך גר אחר להשתמש לאורו, התם משום הכר צריך גר אחר דלא יאמרו לצרפו הדליקה, ובאמת אם אין לו גר אחר נמי ספר, ואף על-כ"פ משתמש על שלחנו בו נ"א"ר לפי דעת המ"א: (ו) אלהי רבה וכו' וכו'. וכן משמע מדבר-הסו"מ מהעתיקים דין דשלמן-צריך לדין א"ר דבזמננו מדליקין הכל בפנים, וכתב הפרי"מגדים דכן טעם סתמימת המספר והרב שלא חלקו בזה, ופ"שטע דד"קס דאם ידלקו לגר-תנפה יתה אסור להשתמש לפניו: (ז) ט"ז וש"א. זען ב"ס"א בבאה הלכה מה שכתבנו שם אודות הש"י וד"ר ה"ח"י: (ח) מ"גן-אברהם וש"א: (ט) לבוש וש"א: (י) מ"גן-אברהם וש"א, דלא פט"ו (ואולי וסבירא לה לט"ו דאיש שמוגיל עצמו להדליק גר-שבת פ"ן שאין לו אשה בביתו, דינו כמו אשה, דמסתמא ג"ס-פ"ן קבל שבת עליה): (י) פרי"מגדים, דלא גרצא מרצא נרות אצל אחר: (י) מ"גן-אברהם וש"א: (י) ב"ר ה"ח"י: (י) פשוט: (י) דאי לא הכי נראה קצת במת"י אסרי, דהא מפי"ן שמדליק בעוד היום גדול, על-כרחו סומך על הקלא ומשלה נובל להשוותו כמו לילה, ואם יפ"ן א"י יתפלל אחר-כך מנחה ופרי"מגדים בסוף סימן תרעא (ומכל מקום משמע שם דכל זה דוקא בדאפשר לה, ונגם דבאמת זה ש"ה רק אם הוא טובה ק"מ שקיצה) וד"ר ה"ח"י ונ"רית-שקטו: (כ) שצ"ר-תשובה ופרי"מגדים: (כ) פ"י ח"ש ופשוט. זען לעיל סימן תרעג סעיף ב מה שכתבנו בזה: (ג) אי נמי, משום דינא דסעיף ב דהוא דוקא בערב-שבת, נקט נמי רישא בליל-שבת: (ד) אחרונים:

(ה) ואף דשם איתא דצריך גר אחר להשתמש לאורו, התם משום הכר צריך גר אחר דלא יאמרו לצרפו הדליקה, ובאמת אם אין לו גר אחר נמי ספר, ואף על-כ"פ משתמש על שלחנו בו נ"א"ר לפי דעת המ"א: (ו) אלהי רבה וכו' וכו'. וכן משמע מדבר-הסו"מ מהעתיקים דין דשלמן-צריך לדין א"ר דבזמננו מדליקין הכל בפנים, וכתב הפרי"מגדים דכן טעם סתמימת המספר והרב שלא חלקו בזה, ופ"שטע דד"קס דאם ידלקו לגר-תנפה יתה אסור להשתמש לפניו: (ז) ט"ז וש"א. זען ב"ס"א בבאה הלכה מה שכתבנו שם אודות הש"י וד"ר ה"ח"י: (ח) מ"גן-אברהם וש"א: (ט) לבוש וש"א: (י) מ"גן-אברהם וש"א, דלא פט"ו (ואולי וסבירא לה לט"ו דאיש שמוגיל עצמו להדליק גר-שבת פ"ן שאין לו אשה בביתו, דינו כמו אשה, דמסתמא ג"ס-פ"ן קבל שבת עליה): (י) פרי"מגדים, דלא גרצא מרצא נרות אצל אחר: (י) מ"גן-אברהם וש"א: (י) ב"ר ה"ח"י: (י) פשוט: (י) דאי לא הכי נראה קצת במת"י אסרי, דהא מפי"ן שמדליק בעוד היום גדול, על-כרחו סומך על הקלא ומשלה נובל להשוותו כמו לילה, ואם יפ"ן א"י יתפלל אחר-כך מנחה ופרי"מגדים בסוף סימן תרעא (ומכל מקום משמע שם דכל זה דוקא בדאפשר לה, ונגם דבאמת זה ש"ה רק אם הוא טובה ק"מ שקיצה) וד"ר ה"ח"י ונ"רית-שקטו: (כ) שצ"ר-תשובה ופרי"מגדים: (כ) פ"י ח"ש ופשוט. זען לעיל סימן תרעג סעיף ב מה שכתבנו בזה: (ג) אי נמי, משום דינא דסעיף ב דהוא דוקא בערב-שבת, נקט נמי רישא בליל-שבת: (ד) אחרונים:

מילואים הלכות תנבה סימן תרעו תרעה המשך מעמוד קמז

החוקף המשניב שם (סיק ב) שגם בחדר שאינו אוכל בו צריך להדליק לכל הפחות נר אחד כדי שלא ישל בעץ ובאבן.

4) ובזמן הזה שיש בבית אור של השמל ואם כן מהטעם של שלום בית כבר אין צורך באור הנר, כתב בשו"ת אגרות משה (אורח חיה סי' כ אות ל) שגם הנובה שהוא לפרטומי ניסא קודם לנר שבת, ואין להקדים נר שבת מחמת החשש הרחוק שיתקלקל החשמל. וכן הורו הגר"ש אלישיב והגר"ז קרליץ (פסקי שמועות הנובה עמ' קלז), וכן כתב הנרי"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' רטו אות כא). מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אור ישראל [דרדק] עמ' קיח) שאפילו בזמננו שיש אור חשמל, מימ נר שבת עדיף ואין להקל בזה. הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פי"ג סי' ט) הסתפק בדבר לענין מי שדר לבדו בבית, או במקום שיש אור שאינו כשר למצות נר שבת חנוכה (כגון נר שהדליקו נכרי), ואין לו אלא נר אחד לשבת או לחנוכה, איזה מהם עדיף, שלכאורה כיון שהוא יחיד בבית, או מכיון שכבר יש לו אור אחר, לגביו אין להעדיף את נר שבת משום שלום בית, אם כן נר חנוכה עדיף, או שמוא לא חילקו חכמים ופסקו שבכל אופן נר ביתו עדיף.

5) ולפי שיטה זו, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם דבר הלכה אות יז) שיש להסתפק אם יברך על נר זה שתי ברכות, גם של שבת וגם של חנוכה, או שיש מה משום 'אין עושים מצוות חבילות חבילות', וגם יתכן שיש בכך סתירה [שהרי נר שבת מצותו ליהנות מאורה, ונר חנוכה אסור להשתמש לאורה]. והנה בצ"ע, אך ציין שבלא זה כתב המשניב שרוב האחרונים חולקים בזה על המג"א, וכן מסתבר שבאופן זה שמדליק על מנת ליהנות, דהיינו שמדליק את הנר ממש לצרכו, לא יצא כלל ידי חובת נר חנוכה.

בשו"ע לעיל (סי' תרעא סי"א), הסתפק הגר"ש כהנמן (דברי הרב ח"ב ליקוטים סי' יב) לפי משמעות לשון הרמב"ם (פיה מהל' שבת הי"א) שאין חיוב למכור כסותו לצורך קניית נר שבת, האם מחויב באופן זה למכור כסותו על מנת לקנות נר חנוכה, שכן אם ימכור כסותו ויהיו בידיו מעות הרי יצטרך להוציאן עבור נר שבת כמבואר כאן שהוא קודם לנר חנוכה, ומצא שמכר כסותו בשביל נר שבת שאינו מחויב בכך. אכן, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פי"ג ארחות הלכה הע' 35) שמסתבר שימכור את כסותו, ואת הנר שיקנה ידליק לשם נר חנוכה שהוא המחויבו למכור את כסותו, ואילו לגבי נר שבת נחשב כמי שאין לו כסף אלא כסות. מאידך, דעת הגר"מ פיינשטיין הדגרי"ש אלישיב (ישורון חיה עמ' תרעה) שאכן חיוב למכור כסותו לקנות בה נר חנוכה, אמנם לאחר מכן חל עליו הדין שגם שבת קודם לנר חנוכה, אכן, דעת הבה"ל לעיל (סי' רטג סי' ר"ה על הפתחים) בשם הפמ"ג שגם לנר שבת צריך למכור כסותו, ואם כן אין מקום לספק זה כלל.

2) ואם טעה וסבר שגם נר חנוכה עדיף, והדליק את הנר היחיד בחוץ למצות נר חנוכה, ונדע לו שגם שבת עדיף, כתב בשו"ת אפרקטא דעניא (להגר"ד שפרבר, ח"א סי' ז) שנחשב כהקדש בטעות, ויכול לקחתו ולהניחו בתוך ביתו לצורך נר שבת.

[משניב סי"ב ב]

מפני שלום ביתו, יש אוקרים, דבנמן הנה"י שמדליקין בכניסת קנה לנר חנוכה.

3) טעם זה כתב השו"ע לעיל (סי' רטג סי"ג) שאין שלום בבית בלא נר,

הלכות תנבה סימן תרעה תרעה תרפ המשך מעמוד 294

10) ואם אין לו מנין להתפלל אלא לאחר ההדלקה, כתב הא"ר (סי"ק א) שידליק ואחר כך יתפלל, כדי שלא לבטל תפילה בציבור, וכן הורה הגר"ש אלישיב (באר ישראל עמ' עז) על פי רב"ר השע"י (סי"ק ז) שהוכיח ממשמעות דברי הפמ"ג שכל הדין להקדים תפילת מנחה הוא רק כשאפשר לעשות כך, ולבטל תפילה בציבור אין זה נחשב אפשר. וראה עוד במקור חיים (לבעל החוות יאיר, בקיצור הלכות).

11) ואם מתפלל מנחה של כ"ד כסליו לאחר שכבר הדליק נרות חנוכה, דעת הגר"ש אויערבך (ברכת משה [דרדק] מועדים סי' נד) שיאמר בתפילתו 'על הניסים', מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (קובץ מנשים באהל אות רפט) שלא יאמר 'על הניסים', וראה מה שכתבו בכך בהליכות שלמה (חנוכה פי"ז ארחות הלכה הע' 17) ובשלמי תודה (חנוכה סי' כט אות ה).

סימן תרפ

שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת

[משניב סי"ק א]

א"ל דבשבת צריך שמינה יתרה בנה"י.

1) ואף כשאין הרח מנשבת, הביא לעיל (סי' רעז סי"ג א) מהלוקת לגבי נרות שבת אם יש לאסור לפתוח הדלת מולם, וכתב שבמקום הרחק

בהכרח צריך לומר שלגבי ערב שבת קבעו חכמים מתחילת התקנה זמן הדלקה המוקדם מבימות החול, אלא שצריך להסמיכו להדלקת נרות שבת, ולכן מי שנוהג להדליק נר שבת כרבע שעה או שליש שעה קודם השקיעה, לא ידליק נרות חנוכה בפלג המנחה, אלא סמוך להדלקת נרות שבת, אמנם, בשם הגר"ז סולאריצ'יק הובא (מועדים חמנים ח"ו סי' פד) שתמה על הנהגים להדליק נרות שבת בחנוכה ארבעים דקות קודם השקיעה ומקדימים להדליק נרות חנוכה סמוך להדלקת נרות שבת, ודעת הגר"ש אלישיב (פניני החנוכה עמ' קנח) שהנהגים כמנהג ירושלים להדליק בכל ערב שבת את הנרות ארבעים דקות לפני השקיעה, שבערב שבת חנוכה ידליקו נרות חנוכה שלושים וחמש דקות לפני השקיעה, ואחריהם ידליקו את נרות השבת, ובשו"ת אור לציון (חיד' פמ"ג תשובה ז) כתב שיתודל להדליק נרות חנוכה כעשרים דקות לפני השקיעה, כדי שייסיים את ההדלקה כרבע שעה לפני השקיעה ומיד לאחר מכן תדליק האשה נרות שבת.

8) וכן קטן שהגיע לגיל דעת הנהג להדליק נרות חנוכה כמספר הימים, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ו עמ' כ) שבערב שבת די לו להדליק רק נר אחד גדול שידלק עד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, ושאר הנרות מותר שהיו קטנים.

9) והנר שבו יתן הרבה שמן כדי שידלק כל השיער הזה, כתב הקפ החיים (סי"ק ו) שנראה שהוא הנר שמדליק אותו מיד לאחר הברכה.

מילואים הלכות הנפה תרעה תרעט תרפ

המשן מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ג]

יש לזנוח פְּזָה, וְקָדְלָעִיל פְּסִימֵן רַעַז סְעִיפָא אַזְּ.

(2) וכמו שכתב השרע שם, שאם הנר קבוע בכותל שמאחורי הדלת, אסור לפתוח את הדלת כדרכה, שמא תקיש הדלת על הנר ותכבנו, אלא רק יפתח וינעל בנחת.

יש להקל לפתוח בנחת לאט לאט שלא תגרום פתיחת הדלת עצמה לרוח שתבוא. ואם פתיחת הדלת גורמת רק לשינוי בצורת הלהבה, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פי"ג סלי"ח) שאין לחוש לכך, אם אינה גורמת להבערה יתירה של השמן או השעוה. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' רלד).

הלכות הנפה סימן תרפא תרפב

המשן מעמוד קודם

שאינו מחויב בהבדלה שהרי בשבת היה קטן, לכל הדעות ידליק תחילה. ועוד, שגם לאחר ההדלקה כל זמן שלא הבדיל נשארים מצויה קדושת שבת עליו. ועדיף לאחר בהוצאת השבת.

סימן תרפב

דין 'על הנסים' בתנכה

[משנ"ב ס"ק א]

אומר 'על הנסים'.

(1) ולהכריז קודם תפילת שמונה עשרה של ערבית, לומר 'על הנסים', כתב לעיל (סי' רלו ס"ק ו) שנוהר להכריז ואינו נחשב להפסק, למרות שגם אם שכח לאומרו אינו חוזר.

וכיון שאין אומרים 'על הנסים' באופן קבוע כל השנה, כתב לעיל (סי' ק ס"ק א) שנוהר שכתפילה הראשונה שאומר 'על הנסים' יתפלל מתוך סידור. וראה עוד מה שכתבנו שם.

וגם המתפלל ערבית מבעוד יום ביום הראשון של חנוכה, כתב לקמן (סי' תרצג ס"ק ד) ובשעה"צ שם (ס"ק ו) שעליו לומר 'על הנסים'.

ואם טעה ואמר 'על הנסים' כבר בתפילת מנחה של ערב חנוכה, כתב המקור היים (לבעל החות יאר, סי' קח ס"יב) שאינו חוזר, שיתכן שכבר נחשב 'לזמן הזה', וכן הורה הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפה אות יא) שאינו חוזר, כיון שכבר או היה הנס. וכן אמר 'על הנסים' בערבית של מוצאי חנוכה, משמע בא"א (בוטשאטש, מהד"ת ס"א) שאין צריך לחזור, שגם או היה הנס.

וכשחל יום ראשון של חנוכה בשבת, אף אם מתפלל מנחה לאחר שהדליק נרות חנוכה, הורה הגר"ש אלישיב (קובץ מבקשי תורה קובץ לו עמ' עז) שלא יאמר 'על הנסים' בתפילת מנחה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (איש ישראל פמ"ח הע' נא), ובדעת הגרש"ז אויערבך, ראה הליכות שלמה (חנוכה פי"ז ארחות הלכה הע' 17).

ולתפלל בחנוכה 'מנחה קצרה', כתב בספר מועדים וזמנים (ח"ח ו') סי' צד) בשם הגר"א קוטלר שאין ראוי לעשות כן, כיון שקבעו את ימי החנוכה לימי הלל והודאה, וכאמירת 'על הנסים' בציבור יש הודאה בציבור, וכשמתפלל מנחה קצרה כיון שלא חוזרים על כל חזרת השי"ן הרי לא אומר 'על הנסים' בציבור. וכן הורה הגר"י סרנא (שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' קצו אות ח).

[שעה"צ ס"ק ב]

אם אָמר 'על הנסים' בְּצִבּוּרָה וְהַשְׁלִים תְּפִלָּתוֹ.

(2) ואם לא השלים תפילתו ונוכר קודם שסיים את ברכת 'הטוב שמך', כתב בשו"ת חיים שאל (ח"א סי' עה ס"ק א) שיחזור לומר 'על הנסים' במקומו, וכן הורה הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ (אור ישראל וירדק) עמ' רסח).

(6) וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' רצט ס"ג), שאסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל. ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפילה, אומר 'ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול'.

(7) והמנהג בארץ ישראל, כתב בלוח לארץ ישראל (הנוכה) שהוא לומר 'יתן לך' בבית לאחר הדלקת נר חנוכה. ומנהג החזו"א בזה, ראה בספר ארחות רבנו (ח"ג עמ' לא).

[משנ"ב ס"ק ג]

וְאַתְרֵיפָּה לְמַקְדִּילָהּ (וכו'), וְדַעְבִּיד כְּמַר עֲבִידֵי.

(8) ובטעם הדבר שבבית הכנסת מקדימים להדליק לפני הבדלה, ואין זה תלוי במנהג המקום, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"ח הע' קח) שהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת היא משום מנהג, והרי זה דומה לקריאת מגילת רות או שיר השירים שמקדימים לקרותן בבית הכנסת קודם קריאת התורה ולא חוששים להקדים את התורה, ורק מגילת אסתר שהיא חובה קוראים אחר קריאת התורה משום שקריאת התורה קודמת שהיא תורה. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פה) כתב, שהרי הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת וגם ההבדלה בבית הכנסת שתייהן רק מנהג, ואם כן יש לאחר את ההבדלה, משום שעדיף לאחר את יציאת השבת.

(9) וכיון שכתב המשני"ב ידעבד כמר עבד דעבד כמר עבד, נביא את דעות הפוסקים בזה: הקצושי"ע (סי' קלט ס"יח) והש"ד חמד (אספת דינים מערכת חנוכה סי' ט) והבן איש חי (שנה א' פ' וישב אות כא) והמארז ושמש (פ' מקץ ד"ה וישא עיניו) בשם החוזה מלובלין בשם ר' שמואל שמעלקי מניקלשבורג כתבו, שבביתו יבדיל תחילה. וכן כתב הערוך השלחן (סי' ב) שיבדיל תחילה, ובטעם הדבר הביא מהכל בו בשם הראב"ד שאם ידליק נר חנוכה תחילה אף שאסור ליהנות מאורו, מ"מ נמצא שכבר השתמש באור ובפרט מאור השקש שנהנה ממנו, וכיצד יוכל אחר כך לברך בהבדלה על האש, שכבר נהנה ממנה, וסיים שכן נהגים, וכן הביא הכף החיים (ס"ק ד) בשם כמה אחרונים שבביתו יבדיל תחילה, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פה אות ג), וכן נהגו החזו"א והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' ל-לא).

מאידך, בשו"ת אבני נור (ארי"ח סי' תצט) והחיי אדם (כלל קט"ד סלי"ז) כתבו שגם בביתו יש להדליק נר חנוכה תחילה, וכן נהג החתם סופר (מנהגי החתם סופר פ"ט אות ב), וכן נהג הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פט"ז סט"ז) וכן נהג בירושלים להדליק תחילה (לוח לארץ ישראל חנוכה). ומובא בשם הגר"ח וונפלד (תורת חיים ח"ב הלכות והנהגות חנוכה אות ו) שהיה מבקש שיבינו לו את נרות החנוכה על פתח הבית, וכשבא לביתו היה פוגע בהם תחילה והדליקם קודם הבדלה, משום שאין מעבירין על המצוות.

ולגבי נער שנעשה בו מצוה במוצאי שבת חנוכה, הורה הגר"ש אלישיב (הגר"מ גרוס בשמו, תל תלפיות קובץ סה סי' א) שיון

הלכות הנקבה סימן תרפא תרפב

קמח

קאר הגולה

ב סוד לפי שו"ס
רש"י * (וחזקת סדין)
הכלת עינו סוד
חזקת, והאי הנקט
אחורי הדלת משום
שפשיפה רבי שמואל
שהביא תריס פך
היה) ג עם קטם ר"מ
מוצאנו: קטם רבו
חזקת רבי שמואל
א סוד בשם
הרשב"ם ב תרומה:
השן סימן כ
א קרב הקט וכו'
שעה שבת כ"ד

יבכה הנרות כשפותח את הדלת: ב יבערב־שבת אסור לקבוע הנרות (ד) בדלת עצמה *אחורי הדלת, יגוש מי שמתיר (ה) וצנין לציל סימן רעז סעיף א):

תרפא אין מבדילין בגר הנקבה במוצאי שבת, וכו' ב' סעיפים:

א *במוצאי־שבת (א) אין מבדילין בגר־הנקבה, שאין הנשים לאורו, ואין מקבצין על הגר עד שיאותר לאורו: ב *מבדילין גר־הנקבה בבית־הכנסת (ב) (ג) קדם ההבדלה: הגה (ג) וכל־שכן בביתו שמדליק ואסור־קף מבדיל, שהרי קבר הבדיל בבית־הכנסת:

תרפב דין 'על הנשים' בתנקה, וכו' ג' סעיפים:

א *כל שמונת ימי הנקה [*] (א) אומר 'על הנשים' (ב) בכרפת־המזון בכרפת הארץ, ובתפלה בכרפת 'מודים'.

שערי תשובה

[ב] קדם, עכ"ט. וצנין בסקרי שרית בית־אפרים מ"ש פנה בקרבי הטהור וקבאר דבר השני ובתשובת מהרא"ח סימן עט לענין טילה שלא בזמנה וסדין הגן הי מפרה גדים וצנין משיל סימן הטט [בבאה"ט סקיד] נסיון (תוס' ונתנא בשע"ח סק"ג) על דברי המג"א ת"ט"ש שם מהר"ם המרוק המילה פל ימא ונתנה שאסור להנחות (זל) וקבאר דברי ה"א"ש וכתבו סימן רפ"ו, ע"ש:

[*] אומר על הנשים כ"י. וצנין לציל סימן חר"י קט"ג נר לכל לומר ששע"ח לאבותינו כ"י, ומ"ש אם נזכר באותה זקנה כ"י ואם חזרתי השם ימים הנקבה אין לשאי חזרו כל שיהא באמצע הפלתו ואם יחזר הוי זקנה לכלולה, כ"כ בש"ח בשם כספה"הקה, ונ"ש בשם הר"ב"ו סימן תקס"א שיכול לומר על הנשים או יצלה וכו' בין פרכה לפרכה, שאין כאן פרכה לכלולה, ותפסק נ"י לא חרי שחרי מצ"ן תפרכה מ"א, וכתב שכן ראוי לנהג, ובכנה"ג תביא דברי תרד"ו בסתם, וכן דעת תפרכה מ"א, וכתב שכן ראוי לנהג, ובכנה"ג תביא דברי תרד"ו בסתם, וכן דעת סק"ד וק"ה קבור שצ"ח לומר ותחזיר להקפלה וכו' ששעה כח"ן שצ"ח א"צ לומר, ונסקי

קאר היטב

[ב] קדם, ומ"צ קמב שמדליקין קדם ונסן לך, וקמב המ"א דמי ששקח אמה חונקתו וקביל ואח"כ גדליק, דהא נהנו עכשו האנשים שלא להדליק קדם הבדלה שבתפלה א"כ אסור להדליק פנין שלא הבדיל, ומ"מ כעבור לא נעשה כן רק יאמר המבדיל גדליק ואח"כ גדיל, עכ"ל. ומ"מ פ"ב שהצאון מהר"ל מפרגא הדיק להבדיל קדם, והצ"ח, שמה ישכח להבדיל בתפלה ויעבד אסור בהדלקה, ומסיק שכן יש לנהג, וכ"כ הש"י למעשה להבדיל בביתו עכ"פ קדם ואח"כ להדליק גר־הנקבה, וצ"ח וקנים, וכתב אל"תו רבה העלה להלכה דלעולם מדליקין תחלה ואח"כ מבדילין, ודחה דברי ט"ו בש"ש נ"ג, ע"ש:

בבאר הלכה

* מדליקין וכו' קדם ההבדלה, צנין מלשנה ברורה כמה שכתבנו בשם הש"י, וקמ"ט רבים אחרונים קומי בשיתוף ההבדלה קודמת: המבדיל מפרגא ותוספות"י"ט ט"ב [הרבא בא"ר] וק"י קט"ז [נר"ה הנשים, וכן סרבה אחרונים קומי בשיתוף השלשון־ערוה והרמ"א, הלא הנה הפנ"ח אברהם והאלה רבה והה"א ובית־מאיר, וכן בתוספות"י השיב על כל דאיתו של הש"י, וכן בשאלת־תוב"י"ן סק"ג ג"כ עם השלשון־ערוה, אכן קמ"ט קבר משמע דבר זה בין החיים וקבר אימלנו בה קמ"א, לכד מה שכתבנו בבית־יוסף שדעת תרומת־הדשן גר־הנקבה קודם, ומבדיל וק"י וכל"ב סוכרים ג"כ בן מוחו, ורבי דוד אבודקס פ"ב שיש שמבדילין קדם, פי הגה במאירי פ"ב שמונת־ימי להדליק גר־הנקבה קדם הבדלה, ובאשכול הלכות הנקבה קה"ב וק"י שו"ת: ראינו רבים מקבצין קדם הבדלה, ולי בסתם נראה שטעות גדולה וכו', צנין שם נציין במה"ש ובכרימ"ס חומר לאברהם. ועלי"ן תפ"ן להנהיג פנה פ"ו שהקפידו פנה אחרונים, ובבית־הכנסת אין לשנות השנה שנהנו מעולם להדליק גר־הנקבה קדם, ובביתו, דעבד קמר עבד ודעבד קמר עבד, וגם בפר"מ נ"ג פ"ב דאין לנער על שום אדם פי' יש לו על טי לסמוך:

משנה ברורה

לפתח וכו', ואם לא נתן, אסור לפתח הדלת. [ב] וענין לעיל בסימן רעז בבאר הלכה דבור המתחיל 'בן־כו' * ב (ד) בדלת עצמה וכו'. שפתחתו ותעלתו מקרב השמן לנר או מרחיקו מפתחו, ויש פנה משום סכנה או מקב"ה, ואף־ע"כ דאינו מכוין לזה, (ד) הוא פסיק בישא: (ה) וצנין לעיל וכו', ורצה לומר, דשם קמ"ט לאסור, וכן הלכה:

א אין מבדילין בגר הנקבה, ורצה לומר, שאם בנה תחלה על הדלקת גר־הנקבה אין להבדיל עליהם אסור־קף, משום הכתוב בשלשון־ערוה, (ב) אבל יכול לבנה תחלה על הגר־הנקבה להבדלה ולכבותה, ולחזור ולהדליקה למצות גר־הנקבה, וצ"ח ט"י למעבד כ"י, דהיון העבד בה מצוה ח"א, ליצבד בה מצוה אחרת: אלא דהיון דקמ"א לן דלאחר האפוקי"מא ער"ה ט"י, קדלקמה בסעיף ב, ונהיון להדליק גר־הנקבה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו: ב (ב) קדם ההבדלה, דאף דמצות הבדלה תדירה, מפל מקום כל מה דנוכל לאחור לצאת מן השבת (ג) עדיף ט"י, וגם בהדלקה יש פרסומי נפלא, ואם שכח אמה חונקתו, יאמר 'המבדיל בין קנש לחלי' ואסור־קף גדליק, ואסור־קף אומרים וצנין לך' ואסור־קף מבדילין: (ג) וכל־שכן בביתו וכו', שחרי קבר הבדיל, ורצה לומר, וקבר שמע הבדלה, (ג) ודבריו מגמגם, דהא לא נתכוון לצאת בהבדלה של שליח־צבור ששמע בבית־הכנסת, וע"ש, דט"ו וע"ד (ד) כמה אחרונים שצ"ח קדים בשיתוף פליגי על עקר דינו של המבדיל ונ"מ"א וסבירא להו דמצות הבדלה קודמת לגר־הנקבה משום דהיא תדירה, וצנין בבאורי הלכה שהבאנו דל"ש פנה דעות בין הראשונים, ועל"ן בבית־הכנסת אין לשנות המנהג שנהנו בישאאל להדליק מקדם ואסור־קף להבדיל, ובביתו, דעבד קמר עבד ודעבד קמר עבד:

א אומר 'על הנשים', כהוב בספרים, שפגוש על הנשים' יאמר 'ועל הנשים' כו"ו, הן בתפלה הן בכרפת־המזון. 'פשיקדה עליהם', יש לדגל תבת 'עליהם', דהא אסור־קף אומר 'על עמד ושנאל', אלא־אסור־קף אומר 'ועל עמד ושנאל' [פ"ח]: (ב) בכרפת־המזון בכרפת הארץ ובתפלה בכרפת 'מודים', (ב) השעם, (ג) הכלה מלחא ונתנה עקרה הודעה היא, ובכרכה מצין שלש בתנקה ופורים (ג) אין מזכירין של תנקה

שער הציון

(ד) קמ"א שם, וענין לציל בסימן רעז דבגרי של שצנה ושל חלב סוד וטעם מלש"י־שמחיר, איתא בסוד דסבירא לה דלאו פסיק בישא הוא, ומאמר הגמרא שם דפרש דלא פתושים אחרים שהתא לציל בשוד בסימן רעז, עין שם בבית־יוסף. והג"א פרש דשעם הש"מ־שמחיר, הסבירא לה פסק הצרות דפסיק בישא דלא יתא לה סוד לקחתה, ואפילו לפרש זה ג"כ אין תלכה בדעה זו, דבכ"י חולקים עליו, וכדאיתא בסימן שכ סעיף יח, עין שם: (ב) בית וצ"ח וקנים: (ג) פוסקים: (א) פרימ"ג: (ד) עין בבאר הלכה: (ה) גמ"א: (ב) ומפל מקום דביעבד אם אמר 'על הנשים' כעבודה והשלים השלח"ה אין צריך לחזר, דלא הוי הפסק מה שאסור חזק למקומו [פי"ח בשם ע"ד]: (א) פרימ"גים בשם אלהי רבה:

א (א) אין מבדילין בגר הנקבה, ורצה לומר, שאם בנה תחלה על הדלקת גר־הנקבה אין להבדיל עליהם אסור־קף, משום הכתוב בשלשון־ערוה, (ב) אבל יכול לבנה תחלה על הגר־הנקבה להבדלה ולכבותה, ולחזור ולהדליקה למצות גר־הנקבה, וצ"ח ט"י למעבד כ"י, דהיון העבד בה מצוה ח"א, ליצבד בה מצוה אחרת: אלא דהיון דקמ"א לן דלאחר האפוקי"מא ער"ה ט"י, קדלקמה בסעיף ב, ונהיון להדליק גר־הנקבה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו: ב (ב) קדם ההבדלה, דאף דמצות הבדלה תדירה, מפל מקום כל מה דנוכל לאחור לצאת מן השבת (ג) עדיף ט"י, וגם בהדלקה יש פרסומי נפלא, ואם שכח אמה חונקתו, יאמר 'המבדיל בין קנש לחלי' ואסור־קף גדליק, ואסור־קף אומרים וצנין לך' ואסור־קף מבדילין: (ג) וכל־שכן בביתו וכו', שחרי קבר הבדיל, ורצה לומר, וקבר שמע הבדלה, (ג) ודבריו מגמגם, דהא לא נתכוון לצאת בהבדלה של שליח־צבור ששמע בבית־הכנסת, וע"ש, דט"ו וע"ד (ד) כמה אחרונים שצ"ח קדים בשיתוף פליגי על עקר דינו של המבדיל ונ"מ"א וסבירא להו דמצות הבדלה קודמת לגר־הנקבה משום דהיא תדירה, וצנין בבאורי הלכה שהבאנו דל"ש פנה דעות בין הראשונים, ועל"ן בבית־הכנסת אין לשנות המנהג שנהנו בישאאל להדליק מקדם ואסור־קף להבדיל, ובביתו, דעבד קמר עבד ודעבד קמר עבד:

א אומר 'על הנשים', כהוב בספרים, שפגוש על הנשים' יאמר 'ועל הנשים' כו"ו, הן בתפלה הן בכרפת־המזון. 'פשיקדה עליהם', יש לדגל תבת 'עליהם', דהא אסור־קף אומר 'על עמד ושנאל', אלא־אסור־קף אומר 'ועל עמד ושנאל' [פ"ח]: (ב) בכרפת־המזון בכרפת הארץ ובתפלה בכרפת 'מודים', (ב) השעם, (ג) הכלה מלחא ונתנה עקרה הודעה היא, ובכרכה מצין שלש בתנקה ופורים (ג) אין מזכירין של תנקה

הַלְבוּת הַנֶּגְבָה סִימָן תַּרְפָּא תַּרְפָּא תַּרְפָּא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

אָסוּר לְפָתוּחַ הַקֶּלֶה⁽⁵⁾ וְכוּ', דְּבוּר הַמִּתְחִיל 'כְּדָרְכוּ'⁽⁴⁾.

(3) ואם הדלת פתוחה ובא לסוגרה, כתב הרמ"א לעיל (סי' רע"ו ס"א) שמוותר, וביאר במשנ"ב שם (סי' ד) שבוה אינו עושה כלום, לא מכבה ולא מבעיר.

(4) ושם הביא רעת הרבה אחרונים, שאם הנר מונח נגד פתיחת הדלת, אסור לפתוח אותה אפילו בנחת, אך במקום שאין רוח נושבת מבחוץ, יש לסמוך להקל כשפותח אותה בנחת.

[משנ"ב ס"ק ד]

או מְרַחֵקוּ מִמֶּנָּה⁽⁵⁾ וכו', מִכְּפָה אוּ מִבְּעִיר⁽⁶⁾.

(5) ובנו של שעה או חלב, הביא בשע"צ כאן (סי' ד) מדברי הרמ"א (שב ס"יא) שמוותר, וראה שם במשנ"ב (סי' ח) ובמה שכתבו שם.

(6) ולענין איסור מוקצה בטלטול הדלת מחמת הנר שמונה עליה, כתב (שם ס"ק ו) שאין בכך איסור, משום שאין הדלת נעשית בסיס לנר, לפי שהיא חשובה משמשת את הבית ובטלה אליו ולא לנר, וביב"ה"ל שם (סי' א ד"ה אף) כתב שבירושלמי מחמיר בזה אלא אם כן שבת, וצ"ע למעשה. והשונה הלכות (שם ס"ג) דייק בדברי השע"צ כאן (סי' ד) שהתיר בנר של שעה ולא חילק בין אם שכחו שם ובין אם הניחו שם בכונה, וראה מה שכתבנו לעיל שם.

ולגבי טלטול שולחן שהדליק עליו נרות שבת, כתב לעיל (שם ס"ק יח) שאם בבין השמשות היה מונח על השולחן להם או שאר דברים שצריך אותם לשבת, הרי זה נחשב כבסיס להיתר ולאיסור, ומותר לטלטל את השולחן עם הנרות למקום אחר אם צריך שם את השולחן, והיינו באופן שאי אפשר לנער את המוקצה מחמת הפסד, ולענין נרות חנוכה שהדליקם על שולחן או על מגש, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק מוקצה פט"ז אות ו) שגם אם מניח עליו דבר היתר חשוב יותר, מ"מ אסור לטלטלו לאחר שכבו הנרות לצורך מקומו, שבין שאין מטלטלים נרות חנוכה ממקומם ואפילו במקומם כתב לעיל (סי' תרעה ס"ק ו) בשם הפני"ג שלכתחילה יש להיזהר בכך, אם כן בבין השמשות היה השולחן אסור בטלטול, ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, וכן הורה הגר"ח קניבסקי (אור ישראל חנוכה עמ' קכו), אמנם דעת הגר"נ קרליץ (ארחות שבת פ"ט הע' ת"ט), שמוותר להזיזו בשבת, ולגבי טלטול מגש המיוחד להנחת הנרות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רע"ו ס"ק יח).

סימן תרפא

אֵין מְבַדְּלִין בְּנֵר הַנֶּגְבָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת

[משנ"ב ס"ק א]

לְהַבְדִּילָהּ וְלִכְבוֹתָהּ⁽¹⁾ וכו', דְּקָנָמָא לָן דְּלֵאמַר הָאֶפּוֹקִי' יוֹמָא עֲדִין טְפִי⁽²⁾.

(1) ולהרליק נר של הברדלה מנר חנוכה, כתב לעיל (סי' תרעד ס"ק ח) שאף לשיטת המחמירים שלא להרליק מנר חנוכה גם לאחר שעבר שיעור זמן הדלקת נר חנוכה, מ"מ נר של מצוה יכול להרליק ממנו. (2) ובענין זה של זמן ההדלקה במוצאי שבת, הביא בבי"ה"ל לעיל (סי' רצ"ג ס"ב ד"ה שלשה כוכבים) שיש אנשים המהדרים בחנוכה להרליק הנרות בהקדם אחר השקיעה כדי לחוש לדעת הגר"א, אך הם טועים במה שגם במוצאי שבת מוזרים את עצמם להרליק מעד שלא חשך היום לגמרי, וטומכים את עצמם על שיטת הגר"א

שבין השמשות אינו ארוך כל כך, אבל זה טעות, משום שלכל הדעות צריך להמתין ולא לעשות מלאכה עד שיצאו שלשה כוכבים [ואין אנו בקיאים בכוכבים בינונים, וצריך שיהיו כוכבים קטנים], שהוא הסימן המובהק ללילה, וקודם לכן הרי זה ספק לילה, אכן, כתב המעשה רב (אות ר"ל) שבמוצאי שבת חנוכה מזדוים מאד להתפלל מעריב בהקדם האפשרי, ואף לרוץ משום כך בצאתו מבית הכנסת, כתב הגר"ע טולידאנו (אמרי שפר חנוכה עמ' לח) שמוותר, שהכל יודעים למה הוא רץ.

והמנהג לגבי זמן ההדלקה במוצאי שבת, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל עמ' תשצ) שמנהג החזו"א היה שלא להקדים תפילת ערבית משאר שבתות, אלא התפללו כבכל שבת, ואם רואה שאם יתפלל מעריב יאחר על ידי זה את הדלקת נר חנוכה מזמנה שהוא חצי שעה לאחר צאת הכוכבים, הורה הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים סי' תרעב ס"ק ב) שידליק לפני ערבית, והגרש"ז אויערבך (שבות יצחק חנוכה פ"ד אות ב, אור ישראל חנוכה הע' 528, הליכות שלמה חנוכה פט"ז ט"ז) נהג להדליק כעבור 35-40 דקות ולא יאוחר מ 50 דקות לאחר השקיעה, כיון שעיקר המנהג בארץ ישראל נקבע כשיטת הגאונים שזמן צאת הכוכבים הוא מוקדם, ואם ידליק לאחר 50 דקות יש לחוש שעבר עיקר זמן המצוה, ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' סב) כתב שבארצות הברית ידליק לאחר 50 דקות משקיעת החמה, שאז השמים כבר מלאים כוכבים וחשוך שם כאמצע הלילה, ומ"מ ראוי להמתין עד 72 דקות אחרי השקיעה, ודעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם), שכיון שראוי לאחר בהוצאת השבת, ידליק כחמישים וחמש דק' לאחר השקיעה, [כלומר שמחשבים את זמן צאת הכוכבים שהוא חצי שעה לאחר השקיעה, אף שלגבי עשיית מלאכה אין להקל בזמן זה], ומ"מ לא יאחר להדליק אחרי שעה משקיעת החמה, משום שאז הוא כבר סוף זמן הדלקת נרות חנוכה.

ואותם שנהגו להקפיד בכל מוצאי שבת על זמן ר"ת, הורה הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"י) שיקפידו על כך גם בשבת חנוכה, וידליקו בזמן זה, וכן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני חנוכה פ"ט ס"ק ח עמ' שיח) והגר"צ אבא שאול (נר ציון פ"ט ס"ב), ואם נהגו כן רק כמנהג טוב להומרא, ולא משום חשש לדינא, הורה הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שבחנוכה ראוי שידליק 55 דקות לאחר שקיעת החמה, שהוא עדיין בתוך החצי שעה שאחר צאת הכוכבים.

[משנ"ב ס"ק ב]

לְצַאת מִן הַשַּׁבָּת עֲדִין טְפִי⁽³⁾ וְגַם בְּהַלְקָהּ יֵשׁ פְּרוּסוּמֵי נְסָא⁽⁴⁾, וְאִם שָׁכַח אֶתְּהָ חוֹנְתְּנָתוֹ⁽⁵⁾, יֵאמַר 'הַמְבַדֵּיל בֵּין קֶדֶשׁ לְחָלָל'⁽⁶⁾ וכו', וְאַחַר כֵּן אוֹמְרִים יוֹשֵׁן לְדִי⁽⁷⁾.

(3) ואף שבהדלקת נר חנוכה כבר הראה שהוא חול, ביאר הא"ר (סי' א) שעדיין יש ריח קדושת נשמת השבת עד שמבדיל על הכוס, ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' סח) ביאר, שיש בכך ענין של כבוד שבת שמאחרים להוכיח את יציאתה [וחיוב כבוד השבת הוא אף בחול לכל הדעות].

(4) אמנם, לקמן (סי' תרפד ס"ק יא) מבואר שכשיש נדון את מה להקדים, התדיר עדיף.

(5) דין זה שיאמר 'ברוך המבדיל' קודם ההדלקה, כתבו המשנ"ב לגבי ההדלקה שבבית הכנסת, אכן, לגבי הדלקת היחיד בביתו כששכח לומר 'אתה חונתנתי', נחלקו האחרונים, שדעת המג"א (סי' א) שבביתו לא יאמר 'ברוך המבדיל', אלא יבדיל החילה על הכוס ולאחר מכן ידליק, ודעת הא"ר והח"י אדם (כלל קנ"ד ס"ז) שגם בביתו יאמר 'ברוך המבדיל' וידליק.

המשך במילואים עמוד 118

מילואים הלכות הנפה תרעה תרעט תרפ המשן מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ב]
יש לנהר קנה, ויבדלעיל פסימן רעז סעיף א.²
(2) וכמו שכתב השריע שם, שאם הנר קבוע במתל שמואחור הדלת, אסור לפתוח את הדלת ברכה, שמה תקיש הדלת על הנר ותכבט, אלא רק יפתח וינעל כנחת.

יש להקל לפתוח כנחת לאט לאט שלא תגרום פתיחת הדלת עצמה לרוח שתבוא, ואם פתיחת הדלת גורמת רק לשינוי בצורת הלהבה, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פ"א ס"ח) שאין לחוש לכך, אם אינה גורמת להבערה יתירה של השמן או השערה, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' רלד).

הלכות הנפה סימן תרפ תרפא תרפב המשן מעמוד קמח

שאינו מחויב בהבדלה שהרי בשבת היה קטן, לכל הרעות ידליק תחילה, ועוד, שגם לאחר ההדלקה כל זמן שלא הבידול נשארם נצוצי קרשת שבת עליו, ועדיף לאחר בהוצאת השבת.

סימן תרפב דין 'על הנסים' בהנפה

[משנ"ב ס"ק א]
אמר 'על הנסים'.
(1) ולהכריזו קודם תפילת שמונה עשרה של ערבית, לומר 'על הנסים', כתב לעיל (סי' רלו ס"ק ז) שמוותר להכריז ואינו נחשב להפסק, למרות שגם אם שכח לאומר אינו חוזר.

וכיון שאין אומרים 'על הנסים' באופן קבוע כל השנה, כתב לעיל (סי' ק ס"ק א) שנכון שבתפילה הראשונה שאומר 'על הנסים' יתפלל מתוך סידור, וראה עוד מה שכתבנו שם.

וגם המתפלל ערבית מבעוד יום ביום הראשון של חנוכה, כתב לקמן (סי' תרנ"ג ס"ק ו) ובשעה"צ שם (ס"ק ו) שעליו לומר 'על הנסים'.

ואם טעה ואמר 'על הנסים' כבר בתפילת מנחה של ערב חנוכה, כתב המקור דעים (לבעל החות יאיר, סי' קח ט"ב) שאינו חוזר, שיתכן שכבר נחשב ליזמן הזה, וכן הורה הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפה אות יא) שאינו חוזר, כיון שכבר או היה הנס, וכן אם אמר 'על הנסים' בערבית של מוצאי חנוכה, משמע בא"א (בוטטאטש, מהר"ת ס"א) שאין צריך לחזור, שגם או היה הנס.

וכשחל יום ראשון של חנוכה בשבת, אף אם מתפלל מנחה לאחר שהדליק נרות חנוכה, הורה הגר"ש אלישיב (קובץ מבקשי תורה קובץ לו עמ' עו) שלא יאמר 'על הנסים' בחפילת מנחה, וכן כתב הגר"ח קניבסקי (איש ישראל פמ"ח הע' נא), ודעת הגרש"ז אויערבך, ראה הליכות שלמה (חנוכה פ"ז ארחות הלכה הע' 17).

ולהתפלל בחנוכה מנחה קצרה, כתב בספר מועדים חמנים (ח"ח ט) סי' צד) בשם הגר"א קוטלר שאין ראוי לעשות כן, כיון שקבעו את ימי החנוכה לימי הלל והודאה, ובאמירת 'על הנסים' בציבור יש הודאה בציבור, וכשמתפלל מנחה קצרה כיון שלא חוזרים על כל חזרת השי"ח הרי לא אומר 'על הנסים' בציבור, וכן הורה הגר"י סרגא (שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' קצו אות ח).

[שעה"צ ס"ק ב]
אם אמר 'על הנסים' קצרה והשלים קצרה³.

(2) ואם לא השלים תפילתו ומכר קודם שסיים את ברכת 'הטוב שמך', כתב בשרת חיים שאל (ח"א סי' עה ס"ק א) שיחזור לומר 'על הנסים' במקומו, וכן הורה הגר"ח קניבסקי והגר"י קרליץ (אור ישראל ודרק) עמ' רסח).

(6) וכמבאר בשו"ע לעיל (סי' רצט ס"ו), שאסור לעשות שום מלאכה קודם שיכביל, ואם צריך לעשות מלאכה קודם שהבידול בתפילה, אומר 'ברוך המבדיל בין הקודש ובין החול'.

(7) והמנהג בארץ ישראל, כתב בל"ח לארץ ישראל (חנוכה) שהוא לומר 'יתן לך' בבית לאחר הדלקת נר חנוכה, ומנהג החז"ר בזה, ראה בספר ארחות רבנו (ח"ג עמ' לא).

[משנ"ב ס"ק ג]
ואמר 'על הנסים' (סי' רצ"ב ע"ב).

(8) ובטעם הדבר שבבית הכנסת מקדימים להדליק לפני הברכה, ואין זה תלוי במנהג המקום, ביאר הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פ"ח הע' ק) שהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת היא משום מנהג, והרי זה דומה לקריאת מגילת רות או שיר השירים שמקדימים לקחתן בבית הכנסת קודם קריאת התורה ולא חוששים להקדים את התורה, ורק מגילת אסתר שהיא חובה קוראים אחר קריאת התורה משום שקריאת התורה קודמת שהיא תדירה, וכשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פה) כתב, שהרי הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת וגם ההבדלה כבית הכנסת שתייהן רק מנהג, ואם כן יש לאחר את ההבדלה, משום שעדיף לאחר את יציאת השבת.

(9) וכיון שכתב המשנ"ב 'יעמיד כמר עמד העביד כמר עביד', נביא את דעות הפוסקים בזה: הקצו"ע (סי' קלט ס"ח) והשו"י חמד (אסיפת דינים מערכת חנוכה סי' ט) והבן איש חי (שנה א' פ' יושב אות כא) והמאור ושמש (פ' מקץ ד"ה וישא עיניו) בשם התורה מולבלין בשם ר' שמואל שמעלקי מניקלשבורג כתבו, שבביתו יבדול תחילה, וכן כתב הערוך השלחן (סי' ב) שיכביל תחילה, ובטעם הדבר הביא מהכל בו בשם הראב"ד שאם ידליק נר חנוכה תחילה אף שאסור ליהנות מאורו, מי"מ נמצא שכבר השתמש באור וכפרט מאור השמש שנהנה ממנו, וכיצד יוכל אחר כך לברך בהבדלה על האש, שכבר נהנה ממנה, וסיים שכן נוהגים, וכן הביא הב"ח החיים (ס"ק ו) בשם כמה אחרונים שבביתו יבדול תחילה, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פה אות ג), וכן נהגו החז"ר והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' ל-לא).

מאידך, בשו"ת אבני נור (ארו"ח סי' תצט) החזיר אדם (כלל קנה ס"ז) כתבו שגם בביתו יש להדליק נר חנוכה תחילה, וכן נהג החתם סופר (מנהגי החתם סופר פ"ט אות ב), וכן נהג הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ז ס"ז) וכן נהג בירושלים להדליק תחילה (לח לארץ ישראל חנוכה), ומכאן בשם הגר"ח זוננפלד (תורת חיים ח"ב הלכות והנהגות חנוכה אות ו) שהיה מכקש שיכינו לו את נרות החנוכה על פתח הבית, וכשבא לביחו היה פוגע בהם תחילה והדליקם קודם הברכה, משום שאין מעבירין על המצוות.

ולגבי נער שנעשה בר מצוה במוצאי שבת חנוכה, הורה הגר"ש אלישיב (הגר"מ גרוס בשמו, תל תלפיות קבץ סה סי' א) שכן

